

*Madina RASHIDOVA,
Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti tayanch doktoranti*

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti professori U.T.Yozdonov taqrizi asosida

KREATIV FIKRLOVCHI TALABA YOSHLARNING KASBIY POTENSIAL IMKONIYATINI OSHIRISH ZARURATI

Annotatsiya

Ushbu maqolada kreativ fikrlaydigan talaba yoshlarning kasbiy salohiyatini tarbiyalash va oshirishning ahamiyatini tahlil qilinadi. Shuningdek, turli sohalarida ijodkorlikning ahamiyati, ta'lim muassasalarida ijodkorlikni rivojlantirish strategiyalari va o'quv dasturiga ijodiy fikrlashni integratsiyalashning afzalliklari kabilar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: kreativlik, kreativ fikrlash, ta'lim, innovatsiya, shaxsiy rivojlanish, pedagogika.

НЕОБХОДИМОСТЬ ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПОТЕНЦИАЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ

Аннотация

В данной статье анализируется важность воспитания и повышения профессионального потенциала творчески мыслящих студентов. Также обсуждаются важность творчества в различных областях, стратегии развития творчества в образовательных учреждениях и преимущества интеграции творческого мышления в учебную программу.

Ключевые слова: творчество, творческое мышление, образование, инновации, развитие личности, педагогика.

THE NEED TO INCREASE THE PROFESSIONAL POTENTIAL OPPORTUNITY OF CREATIVE THINKING STUDENTS

Annotation

This article analyzes the importance of educating and increasing the professional potential of creative thinking students. Also discussed are the importance of creativity in various fields, strategies for developing creativity in educational institutions, and the benefits of integrating creative thinking into the curriculum.

Key words: creativity, creative thinking, education, innovation, personal development, pedagogy.

Kirish. Misli ko'rilmagan texnologik taraqqiyot, iqtisodiy globallashtirish va ijtimoiy murakkabliklar sharoitida ta'lim va malaka oshirishning an'anaviy paradigmatlari qayta belgilanmoqda. G'oyalarning o'ziga xosligi, moslashuvchanligi va ravonligi bilan ajralib turadigan ijodiy fikrlash nafaqat orzu qilingan xususiyat, balki zamonaviy muammolarni hal qilish va sohalar bo'ylab innovatsiyalarni rivojlantirish uchun zaruriy shartdir. Talabalar, o'qituvchilar va siyosatchilar ijodiy fikrlash potentsialidan foydalanish zarurligini tan olgan holda, ijodkorlikni rivojlantiruvchi va talabalarga o'zlarining to'liq kasbiy salohiyatini ro'yobga chiqarishga imkon beruvchi strategiyalarga ustuvor ahamiyat berishlari kerak.

Bugungi kunda mamlakatimiz ta'lim tizimida keng darajasida islohotlar amalga oshirilmoqda. Ta'lim sifati bilan birgalikda talaba yoshlarning kasbiy tayyorgarligiga yangicha talablar qo'yilmoqda. Ayni vaqtda takomillashib borayotgan Oliy ta'lim tizimida ta'lim olayotgan talabalarning kasbiy faoliyatini takomillashtirish maqsadida ularning kreativlik sifatlariga ega bo'lishlari, ijodiy faolligini oshirishlari, yangi innovatsion g'oyalar haqida fikr yuritishlari, shuningdek o'ziga xoslik, tashabbuskorlik jihatlari shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida oliy ta'lim tizimida yangicha kreativ fikrlovchi, innovatsion g'oyalar yaratuvchi yoshlarning kasbiy potensial imkoniyatini oshirish zaruriyatini yuzaga keltiradi.

Odatda talaba yoshlarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari ta'lim olish jarayonidagi muammolarni hal etishga intilish, kasbiy bilimlariga doir ishlari yoki loyihalarni amalga oshirish shu bilan bir qatorda o'zaro ilmiy-ijodiy hamkorlikka erishishlari orqali shakllanadi. Talaba o'z-o'zidan ijodiy yondashuvchi, kreativ bo'lib qolmaydi. Uning ijodkorlik qobiliyati, innovatorligi, ma'lum bir vaqt ichida izchil o'qib-o'rganish, ijod qilish, tahlil qilish, o'z ustida ishlash orqali shakllantiriladi va shu orqali takomillashib, rivojlanib boradi.

Mazkur maqolamizda biz aynan kreativ fikrlovchi talaba yoshlarning kasbiy potensial imkoniyatini oshirish zaruriyati haqida mulohaza qilamiz. Ushbu masalaga kirishishdan avval biz kreativlik tushunchasiga to'xtalib o'tishni joiz bildik.

Adabiyot tahlili. Ilmiy risolalarni o'rganib chiqib shuni aytib o'tamizki, dastlab psixologiyaga "kreativlik" (creativity) atamasini 1922-yil Rey M.Simpson "American Journal of Psychology" jurnalida amerikalik maktab va kollej o'quvchilarini kreativ fikrlashini aniqlashga bag'ishlangan tadqiqot ishida bergan [4]. Gumanistik psixologiyaning asoschisi A.X.Maslou kreativlikni 2 turga ajratadi: birinchisi bu – shaxs iste'dodining kreativligi, ikkinchisi esa shaxsning o'z-o'zini aktuallashtirish kreativligi. Shaxs bilan uzviy bog'langanligi sababli shaxsning o'z-o'zini aktuallashtirish kreativligini biz kundalik hayotimizda va kasbiy faoliyatimizning ko'p jabhalarida uchratishimiz mumkin [4]. Shuningdek A.X.Maslou o'z tadqiqotlarida kreativlikda o'z-o'zini aktuallashtirishning ixtiyorsiz (shaxs birdan aqliga kelish, ruhlanish, qiyin kechinmalarga ega bo'ladi) va ixtiyoriy (og'ir mehnat bilan bog'liq, uzluksiz ta'lim, kamolotga intiluvchanlik) darajalarini tavsiflaydi. Olim ijodni inson tabiatining asosiy xususiyati, har bir insonga berilgan tug'ma salohiyat deb, dunyoni idrok etish yoki haqiqat bilan o'zaro ta'sir qilishning maxsus usuli sifatida belgilaydi.

Demak ko'rinadiki, "kreativlik" odamlar ongida inson shaxsining barcha qimmatli ijodiy va intellektual ko'nikmalarida jamlagan, ixtiyoriy yoki ixtiyorsiz tarzda namoyon bo'ladigan inson ongining ijodiy mahsulidir. Bundan chiqdi kreativ fikrlovchi shaxs deb biz har tomonlama ijodiy fikrga ega bo'lgan, yangiliklarni tahlil qila oladigan, ma'lum bir sohaga ijodiy va noan'anaviy tarzda yondashadigan va boyita oladigan shaxsni tushunamiz.

Kasbiy shaxsning rivojlanishi va uning yutuqlari ko'p jihatdan insonning kasb talablariga javob berishi, hayotiy qiyinchiliklar va hayotning barcha sohalarida erishilgan yutuqlarni yengib o'tishi uchun zarur bo'lgan ichki resurslar, zaxiralari va o'ziga xos "zaxira" mavjudligi bilan belgilanadi [6]. Ularning yetishmovchiligi psixologik va hatto somatik muammolarga olib kelishi mumkin, chunki say-harakatlarning yuqori konsentratsiyasiga qaramay, insonning professional va boshqa sohalaridagi samaradorligi va muvaffaqiyati pasayadi.

Kasbiy shakllanishda kasbiy sifatlar va taraqqiyot bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir: kasbiy sifatlar bir tomondan kasbiy taraqqiyot jarayonida shakllansa, boshqa tomondan shaxsning mutaxassis sifatida namoyon bo'lishining muhim ko'rsatkichi hisoblanadi [3].

Ijod inson faoliyatining barcha jabhalariga, ilmiy yutuqlardan badiiy ifodagacha, texnologik innovatsiyalardan tadbirkorlik tashabbuslarigacha singib ketgan. Qiymat intellektual kapital va innovatsiyalardan tobora ortib borayotgan bilimga asoslangan iqtisodiyotda ijodkorlik taraqqiyot va farqlanish uchun katalizator bo'lib xizmat qilmoqda. Texnologiya va sog'liqni saqlashdan tortib moliya va o'yin-kulgigacha bo'lgan sohalar yangi echimlarni ishlab chiqish, belgilangan me'yorlarni buzish va kelajakdagi tendentsiyalarni kutish uchun ijodiy mutafakkirlarga tayanadi. Bundan tashqari, tez o'zgarish va noaniqlik bilan ajralib turadigan dunyoda ijodiy fikrlash odamlarni murakkablikni boshqarish va noaniqlik sharoitida rivojlanish uchun zarur bo'lgan moslashuvchanlik va chidamlilik bilan jihozlaydi.

Kasbiy sifatlar muammosini tadqiq qilishda asosiy e'tiborni kasbiy muhit ta'sirida insonning verbal va nonverbal xatti-harakatini qayta qurish vaziyatlari batafsil yoritilgan adabiyotlarga qaratish lozim. Tadqiqotlarda individning o'zaro hamkorligi mehnat jamoasi dinamikasida faoliyat va mehnat jamoasi talablari asosida shakllangan bo'lsagina ma'lum bir muvaffaqiyatga erishishi mumkinligi ko'rsatib berilgan [7].

Natijalar va muhokama. O'quvchilarda ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ta'lim muassasalari tadqiqot, eksperiment va turlicha fikrlashni birinchi o'ringa qo'yadigan pedagogik yondashuvlarni qo'llashlari kerak. Faktlarni eslab qolish va qayta tiklashni ta'kidlaydigan an'anaviy esdalik o'rganish usullari ijodkorlikni rivojlantirish uchun mos kelmaydi. Buning o'rniga o'qituvchilar qiziquvchanlik, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilishga undaydigan so'rovga asoslangan ta'lim usullarini qo'llashlari kerak. Fanlararo hamkorlik, loyihaga asoslangan ta'lim va bilimlarni real hayotda qo'llash imkoniyatlarini taqdim etish orqali maktablar ijodkorlikni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratishi mumkin. Bundan tashqari, san'at, musiqa va dizaynni o'quv dasturiga kiritish xayolotni rag'batlantirishi, o'zini namoyon qilishni rivojlantirishi va estetik va innovatsion tashabbuslarni qadrlashni rivojlantirishi mumkin.

Ijodiy fikrlashning ta'lim dasturiga integratsiyalashuvi o'quvchilar, o'qituvchilar va umuman jamiyat uchun ko'p qirrali foyda keltiradi. Ilmiy muvaffaqiyat va kognitiv rivojlanishni oshirishdan tashqari, ijodkorlikni rivojlantirish muloqot, hamkorlik va chidamlilik kabi muhim hayotiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Talabalarni turli nuqtai nazarlarni o'rganishga, noaniqlikni qabul qilishga va muvaffaqiyatsizlikni o'rganish imkoniyati sifatida qabul qilishga rag'batlantirish orqali ijodiy fikrlash umrbod ta'lim va shaxsiy qoniqish uchun qulay bo'lgan o'sish ongini rivojlantiradi. Bundan tashqari, ta'lim muassasalari ijodiy iste'dodlarni tarbiyalash orqali innovatsiyalarni rag'batlantirish, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va global muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi.

ADABIYOTLAR

1. Amabile, T. M. Creativity in context: Update to the social psychology of creativity. Westview Press. 1996.
2. Gullola Kurbanova. Oliy ta'lim muassasalari iqtidorli talabalarining tadqiqotchilik salohiyati ahamiyati pedagogik mahorat 3 (79) 2021
3. Jo'raev Q. O'smirlarni o'zini anglash va o'z-o'zini boshqarishga o'rgatishning pedagogik omillari. Pedagogik fanlar nomzodi dissertatsiyasi. T.: 2006. 103 b
4. Migranova E.A., Pozziyova Sh.X. Kasbiy pedagogik faoliyatga kirish / o'quv qo'llamna. - Toshkent: "Tafakkur bo'stoni", 2018. - 200 b.
5. Sawyer, R. K. Explaining creativity: The science of human innovation. Oxford University Press. 2012.
6. Umarov X.A. Bo'lajak pedagogik kadrlarning kasbiy pedagogik tayyorgarligi muammosi va uning ilmiy-pedagogik tahlili (texnologik ta'lim yo'nalishi talabalari misolida) "Raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda fan - ta'lim - ishlab chiqarish integratsiyasini takomillashtirish istiqbollari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya 2023-yil, 22 - noyabr.
7. Бадритдинова, М. Б., & Аъзамов, У. (2020). Психологические особенности развития когнитивного стиля в учебном процессе. Учёный XXI века, (1 (60)), 74-78.
8. Каршиева, Д. К. O'quvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda xalqaro tadqiqotlarning o'rni / Д. К. Каршиева, О. Н. Усмонова. // Молодой ученый. - 2023. - № 2 (449). - С. 500-505.

Dunyoning turli mintaqalarida kreativ tushinchalar insoniyat madaniyatining ravnaq topishiga, tabiiy, falsafa san'at va gumanitar fanlarning rivojlanishiga asos bo'ldi. Kreativ fikrlash shunchaki tasodifiy fikrlashdan farq qiladi. Kreativ fikrlash bilim va tajribaga asoslangan haqiqiy kompetensiya bo'lib, insonlarning keskin va murakkab vaziyatlarda kutilgan natijalarga erishishga sharoit yaratadi. Ta'limning vazifasi o'quvchilarni kelajakda muvaffaqiyatga erishishlari uchun zaruriy kompetensiyalar bilan ta'minlashdan iborat. Bular sababli ular globallashuv jarayonida tez o'zgarib borayotgan, savodxonlik va raqamlash ilgari surilgan va hozirgi zamon talablariga ega moslashuvchan ishchilarni dunyoga moslashishiga yordam beradi.

Kreativ fikrlashni o'quvchi yoshlar egallashi natijasida ularda dolzarb muammolarni yechish uchun yangi texnologiyalardan foydalanib, hali yaratilmagan sektorlarda ishlash, shu qatorda mashina bajara olmaydigan ishlarni bajarish va global muammolarni yechish qobiliyatlari rivojlanadi. Maktablarda ham o'quvchilarni kreativ fikrlashga bo'lgan ehtiyoji maktab bozori talabidan kelib chiqqan holda ortmoqda. Maktablarning jamiyat hayotidagi ahamiyati shundan iboratki: o'quvchilarni jamiyatning bir qismi ekanligini his qilgan holda, jamiyat ravnaqi uchun o'z hissalarini qo'shish va uning oldidagiburchlarini bajarish kabi tuyg'ularni ularda oshirishdir. Xalqaro tadqiqotlar esa o'quvchilarda kreativ fikrlashni oshirish orqali ularning, tajribalar, hodisalar va shu qatorda vaziyatlarni yangicha uslubda yondashishini ta'minlaydi, bilim olishiga yordam beradi. O'quvchining fikrlashi, qiziquvchanligini tezlashtirish va rag'batni oshirish uchun uning ijodkorlik imkoniyatlari shuningdek yangicha qirralarini ochib beradigan yangi uslubdagi texnologiya va o'rganish shakllari shakllantirilishi kerak. Bu kabi rivojlanish uslublari ta'lim olishi sust o'quvchilarni o'z fikrini ifodalash hamda qiziqishlarini ortishiga yordam beradi. Kreativ fikrlash ham boshqa qobiliyatlardak maqsadli va amaliy mumkin. Bazi o'qituvchilar nazarida o'quvchining kreativ fikrlashini oshirish o'quv dasturidan tashqari boshqa faoliyat turiga jalb qilishdek ko'rinadi. Aslini olganda esa, o'quvchilar mavjud hamma fanlar kesimida kreativ fikrlay olish qobiliyatlari hisobga olinadi. Kreativ fikrlashning afzal tomonlaridan yana biri o'quvchiga yotlatish usuli bilan emas, izlanish va kashfiyotchilik qobiliyatlarini qo'llab-quvvatlash orqali asosiy bilimni egallashga erishiladi [8].

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ijodiy fikrlaydigan talabalarining kasbiy salohiyatini oshirish zarurati bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Dunyo tobora o'zaro bog'liq va murakkab bo'lib borar ekan, ijodiy fikrlash qobiliyati XXI asrda muvaffaqiyatga erishishning poydevori sifatida namoyon bo'ladi. Ta'lim muassasalarida ijodkorlikni tarbiyalash orqali biz nafaqat shaxslarga o'z imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishga sharoit yaratibgina qolmay, balki taraqqiyot va farovonlikka olib keladigan innovatsiyalar madaniyatini ham rivojlantiramiz. O'qituvchilar, siyosatchilar va manfaatdor tomonlar sifatida biz birgalikda har bir o'quvchiga xos bo'lgan ijodiy dahoni ochib beradigan strategiyalarga ustunlik berishimiz kerak va shu bilan zukkolik, chidamlilik va cheksiz imkoniyatlar bilan ajralib turadigan kelajakni shakllantirishimiz kerak.